

บทที่ 5

บทสรุป

การศึกษาวิจัยครั้งนี้วัตถุประสงค์ที่สำคัญคือ เพื่อพัฒนารูปแบบการบูรณาการเครือข่ายกองทุนสวัสดิการชุมชนด้วยกระบวนการพหุภาคี เพื่อสร้างต้นแบบการจัดสวัสดิการต่อผู้ยากลำบาก และเพื่อสังเคราะห์บทเรียนจากการดำเนินโครงการ และจัดทำข้อเสนอต่อผู้เกี่ยวข้อง ระเบียบวิธีวิจัยเป็นการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มีขั้นตอนดำเนินการ 3 ระยะคือ ระยะที่ 1 เป็นระยะเตรียมความพร้อม เพื่อการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นของกลุ่มกองทุนและผู้ยากลำบาก และสร้างความเข้าใจเชิงวัตถุประสงค์ของการศึกษา พร้อมทั้งร่วมกันวางแผนปฏิบัติในพื้นที่ ระยะที่ 2 เป็นระยะพัฒนารูปแบบการบูรณาการเครือข่ายกองทุนสวัสดิการชุมชน และสร้างต้นแบบการจัดการสวัสดิการต่อผู้ยากลำบากโดยความร่วมมือของภาคีที่เกี่ยวข้อง ระยะที่ 3 เป็นการสังเคราะห์บทเรียนจากการดำเนินโครงการและจัดทำข้อเสนอต่อผู้ที่เกี่ยวข้อง การรวบรวมข้อมูลใช้วิธีการศึกษาเอกสาร สอบถาม สัมภาษณ์ สันทนากลุ่ม และจัดเวทีชาวบ้านเพื่อตรวจสอบความถูกต้องขององค์ความรู้ที่ได้ การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและการสร้างข้อสรุปจากข้อมูลตามสภาพจริง

สรุปผลการวิจัย

ตอนที่ 1 สถานภาพ ศักยภาพ และฐานข้อมูลสารสนเทศกลุ่มกองทุนอำเภอน้ำปาด

1. บริบทชุมชน

ประวัติการตั้งถิ่นฐาน เดิมอำเภอน้ำปาดตั้งอยู่ ณ บ้านฝายซึ่งเป็นเมืองเก่ามีพระยาปาดเป็นผู้ครองเมืองนี้ ต่อมาได้ย้ายมาตั้งที่แสนตอ ซึ่งเป็นที่ตั้งอำเภอบัจจุบันที่ได้ชื่อว่าอำเภอน้ำปาด

สภาพทั่วไป อำเภอน้ำปาดมีขนาดพื้นที่ 921,875 ไร่ ทิศเหนือจดจังหวัดน่าน ทิศใต้จดอำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย ทิศตะวันออกจดเมืองทุ่งแขวงชัยบุรี (เมืองปากลาย) ทิศตะวันตกจดตำบลปากฝาง อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี การปกครองแบ่งออกเป็น 6 ตำบลได้แก่ ตำบลแสนตอ บ้านฝาย เด่นเหล็ก น้ำไคร้ ห้วยมุ่นและตำบลน้ำไผ่ ประชากร รทั้งหมดประมาณ 26,111 คน รายได้ประชากรเฉลี่ยต่อหัวต่อปี 20,000 บาท อาชีพหลักได้แก่ เกษตรกรรม อาชีพรองได้แก่ รับจ้างทั่วไป มีทรัพยากรที่สำคัญ ได้แก่ แหล่งน้ำ ตามธรรมชาติ จำนวน 370 แห่ง และชลประทาน

จำนวน 74 แห่ง สถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญได้แก่ อุทยานแห่งชาติกุสอยดาว อุทยานแห่งชาติคลองตรอน และวนอุทยานสักใหญ่ สินค้าของที่ระลึก ได้แก่ กระเทียม สับปะรด มีเทศกาลประเพณีที่สำคัญคือ เทศกาลวันกระเทียม และสงกรานต์พระยาปาด

จุดแข็ง ของอำเภอน้ำปาดได้แก่ มีกลุ่มกองทุนที่มีความเข้มแข็ง ชุมชนมีภูมิปัญญาเด่น เช่น ทอผ้า จักสาน มีทรัพยากรชุมชนที่มีอัตลักษณ์สามารถใช้ประโยชน์ได้จำนวนมาก มีแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ เช่น อุทยานแห่งชาติกุสอยดาว อุทยานแห่งชาติคลองตรอน มีที่ดินทำกินที่อุดมสมบูรณ์ มีผู้นำที่มีความรู้ความสามารถและมีคุณธรรม มีป่าที่อุดมสมบูรณ์และเป็นป่าเศรษฐกิจที่สร้างรายได้ให้คนในชุมชน

จุดอ่อน ประชากรส่วนใหญ่มีรายได้ต่ำ ค่าครองชีพสูง ต้นทุนการผลิตสูง และราคาผลผลิตตกต่ำ ขาดแหล่งเงินทุน/แหล่งเงินทุนดอกเบี้ยสูง ขาดเครื่องมือ/อุปกรณ์ ในการประกอบอาชีพ ปัญหาหนี้สินหลายทาง เบียดเบียนชีวิตคนชราไม่เพียงพอ คนว่างงานตามฤดูกาล คือนอกจากการทำเกษตรแล้วไม่มีอาชีพเสริม และขาดแหล่งน้ำในการประกอบอาชีพต้องไปทำงานต่างถิ่น

2. สถานภาพ ศักยภาพกลุ่มกองทุนสวัสดิการชุมชนอำเภอน้ำปาด

2.1 ฐานข้อมูลกลุ่มกองทุน การสำรวจกลุ่มกองทุนจากการศึกษาจากเอกสารแบบสอบถาม และการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ พบว่าจำนวนกลุ่มกองทุนของอำเภอน้ำปาดมีจำนวนรวมทั้งสิ้น 264 กองทุน จำแนกเป็น 6 ประเภทได้แก่ กองทุนหมู่บ้าน 1 ล้าน กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต กลุ่มกองทุน SML กองทุนแก้ไขปัญหาคาความยากจน (กขคจ.) กลุ่มกองทุนสวัสดิการวันละ 1 บาท และกลุ่มอาชีพ, กองทุนอื่น ๆ ข้อมูลผู้ยากลำบากโดยภาพรวมจำนวน 443 คน จำแนกเป็นกลุ่มผู้พิการ ผู้สูงอายุ เด็กกำพร้า ผู้ยากจน ผู้ถูกทอดทิ้ง และผู้ติดโรคเรื้อรัง

2.2 การบริหารจัดการกลุ่มกองทุน ส่วนใหญ่บริหารจัดการในรูปแบบคณะกรรมการ มีประธาน รองประธาน เลขานุการ เหรัญญิก และกรรมการฝ่ายต่าง ๆ กรรมการที่ทำงานหนัก นอกจากประธานและเลขานุการก็คือ เหรัญญิก เนื่องจากต้องรับผิดชอบด้านการเงินรับจ่ายและทำบัญชีพร้อมรับการตรวจสอบ

2.3 ศักยภาพการจัดสวัสดิการชุมชน ส่วนใหญ่เป็นการเสริมส่วนที่ขาดโดยการสงเคราะห์แบบให้เปล่า ได้แก่ การให้เงินช่วยเหลือกรณี งานศพ เจ็บป่วย ทุนการศึกษา เด็กเกิดใหม่ ผู้สูงอายุ ทุนอาหารกลางวัน และการกู้ยืม เป็นต้น

3. ระบบฐานข้อมูลสารสนเทศเพื่อการจัดการกองทุน ผลการพัฒนาระบบฐานข้อมูลช่วยให้ได้ฐานข้อมูลทั้งในส่วนที่เกี่ยวกับกองทุนและปัญหาความต้องการ ข้อมูลในส่วนนี้เป็นประโยชน์โดยตรงต่อการจัดกิจกรรมโครงการเพื่อส่งเสริมสนับสนุนสมาชิกของเครือข่ายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ตอนที่ 2 ผลการพัฒนารูปแบบการบูรณาการเครือข่ายกองทุนสวัสดิการชุมชนอำเภอน้ำปาด

การพัฒนารูปแบบการบูรณาการเครือข่ายกองทุนสวัสดิการชุมชนอำเภอน้ำปาด จำแนกเป็น 2 ส่วนได้แก่ กระบวนการบูรณาการกลุ่มกองทุนสวัสดิการชุมชนที่เอื้อต่อผู้ยากลำบาก และรูปแบบการบริหารจัดการเครือข่ายกองทุนสวัสดิการชุมชนที่เอื้อต่อผู้ยากลำบาก

1. กระบวนการบูรณาการกลุ่มกองทุนสวัสดิการชุมชนที่เอื้อต่อผู้ยากลำบาก

1.1 กระบวนการบูรณาการกลุ่มกองทุนอำเภอน้ำปาด กระบวนการบูรณาการเครือข่ายกลุ่ม กองทุนสวัสดิการชุมชนอำเภอน้ำปาดมีกระบวนการมีจำแนกเป็น 3 ส่วน คือ ระยะแรกเป็นช่วงเตรียมการ มีกิจกรรมหลัก คือ ศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับบริบทชุมชน ฐานคิดเกี่ยวกับเครือข่ายกองทุนสวัสดิการชุมชนระดับอำเภอ และกำหนดกรอบประเด็นวิจัยเพื่อจัดทำแผนวิจัยแบบมีส่วนร่วม ระยะที่ 2 เป็นช่วงระหว่างดำเนินการกิจกรรมได้แก่ การรวบรวมข้อมูล สถานภาพ ศักยภาพ กลุ่ม กองทุนผู้ยากลำบาก การพัฒนาแกนนำการบริหารจัดการด้วยกระบวนการจัดการความรู้ การออกแบบการบูรณาการเครือข่ายกองทุนฯ และจัดทำกฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง และการปฏิบัติตามรูปแบบเครือข่ายกองทุนฯ ที่ออกแบบไว้ รวมทั้งมีการติดตามประเมินและใช้ผลปรับปรุงพัฒนาต่อเนื่อง จากนั้นจึงมีการจัดการความรู้และถอดบทเรียนเพื่อการต่อยอดและขยายผล สำหรับระยะที่ 3 เป็นการดำเนินงานหลังการวิจัย ซึ่งเป็นช่วงที่จะส่งต่อให้คณะกรรมการเครือข่ายขับเคลื่อนงานต่อเนื่องได้อย่างมีประสิทธิภาพกิจกรรมหลักจึงประกอบด้วย การจัดทำคู่มือการบริหารจัดการเครือข่ายกองทุนฯแบบมีส่วนร่วม ทำแผนพัฒนางานต่อเนื่อง และพัฒนากลไกเครือข่ายความร่วมมือกับองค์กรสนับสนุนทั้งภายในและภายนอก

1.2 เครือข่ายกองทุนสวัสดิการชุมชนอำเภอน้ำปาด กลุ่มกองทุนภายในอำเภอน้ำปาด เคยดำเนินการร่วมกันในรูปแบบเครือข่ายกองทุนในระดับตำบล แต่การดำเนินงานที่ผ่านมาเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการยังไม่บรรลุผลเท่าที่ควร ดังนั้นการพัฒนาเครือข่ายกองทุนระดับอำเภอ ในการศึกษาครั้งนี้จึงเน้นความสนใจของกลุ่มกองทุน โดยมีการเปิดรับสมัครกลุ่มกองทุนเข้าเป็นสมาชิกของเครือข่ายกองทุนระดับอำเภอจากแต่ละพื้นที่ทั้ง 6 ตำบลด้วยความสมัครใจ ซึ่งเป็นการผูกโยงให้เกิดกลไกการดำเนินงานร่วมกันในระดับตำบลผ่านการดำเนินงานร่วมกันในระดับอำเภอ ปัจจุบันมีกองทุนเข้าร่วมเป็นสมาชิกเครือข่ายกองทุนสวัสดิการชุมชนอำเภอน้ำปาดทั้งหมด 55 กองทุน

2. รูปแบบ การบริหารจัดการเครือข่ายกองทุนสวัสดิการชุมชนที่เอื้อต่อผู้ยากลำบาก

2.1 รูปแบบการบูรณาการเครือข่ายกองทุนสวัสดิการชุมชนที่เอื้อต่อผู้ยากลำบาก การบูรณาการเครือข่ายกองทุนสวัสดิการ มีแหล่งที่มาของเงินทุน 3 ช่องทาง คือ 1) ถือหุ้น (แบบบังคับพื้นฐาน) และ 2) ออมทรัพย์ (แบบเสริม) แบ่งสรรนำไปลงทุนโดยการปล่อยกู้ยืม แล้วจึงนำ

ดอกผลกำไรมาสมทบการจัดสวัสดิการ และเงินออมทรัพย์แบ่งมาจัดสวัสดิการโดยตรง และ การหาเงินสมทบจากแหล่งภายนอก เช่น กิจกรรมการท่องเที่ยว การจัดทอดผ้าป่า การจำหน่ายสินค้าผลิตภัณฑ์ชุมชน เป็นต้น

2.2 โครงสร้างคณะกรรมการเครือข่ายกองทุนสวัสดิการชุมชนที่เอื้อต่อกลุ่มผู้ยากลำบาก อำเภอป่าปด จังหวัดอุดรธานี คณะกรรมการเครือข่ายกองทุน มีโครงสร้างของคณะกรรมการบริหารงานของเครือข่ายกองทุนสวัสดิการชุมชนที่เอื้อต่อกลุ่มผู้ยากลำบาก อำเภอป่าปด จังหวัดอุดรธานี ที่เกิดจากการคัดเลือกจากสมาชิกกลุ่มกองทุนที่เป็นสมาชิกเครือข่ายกองทุนสวัสดิการชุมชนฯ ของแต่ละตำบล ตำบลละ 3-5 คน เพื่อเป็นคณะกรรมการบริหาร กรรมการฝ่ายตรวจสอบและพัฒนาคุณภาพ และคณะกรรมการฝ่ายส่งเสริมอาชีพและสวัสดิการชุมชน

2.3 วิสัยทัศน์ พันธกิจ ยุทธศาสตร์ ของเครือข่ายกองทุนสวัสดิการชุมชนที่เอื้อต่อกลุ่มผู้ยากลำบาก อำเภอป่าปด จังหวัดอุดรธานี

2.3.1 วิสัยทัศน์ เครือข่ายกองทุนสวัสดิการชุมชนอำเภอป่าปด เป็นองค์กรที่มีการเรียนรู้เพื่อพัฒนาต่อเนื่อง สามารถเสริมสร้างความเข้มแข็งแก่สมาชิกและผู้ยากลำบาก โดยมีการระดมทุนนำมาบริหารจัดการด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม เพื่อการจัดสวัสดิการอย่างเป็นธรรมเพื่อการพึ่งตนเอง เกื้อกูลกัน และแบ่งปันผู้ยากลำบาก ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง”

2.3.2 พันธกิจ เครือข่ายกองทุนสวัสดิการชุมชนที่เอื้อต่อกลุ่มผู้ยากลำบาก อำเภอป่าปด จังหวัดอุดรธานี มีพันธกิจหลักที่ต้องดำเนินการ ดังนี้ เป็นศูนย์กลางในการบริหารงานการจัดการเครือข่ายกองทุนสวัสดิการชุมชน ประสานงานเพื่อการดำเนินการจัดสวัสดิการชุมชนที่เอื้อต่อผู้ยากลำบาก กับองค์กรท้องถิ่นในพื้นที่ และหน่วยงานหนุนเสริม จัดหาแหล่งทุน และหนุนเสริมการสร้างศักยภาพของสมาชิกและผู้ยากลำบากในพื้นที่เพื่อการพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน สนับสนุน เผยแพร่ และถ่ายทอดรูปแบบการบริหารจัดการเครือข่ายกองทุนสวัสดิการชุมชนที่เอื้อต่อผู้ยากลำบากในพื้นที่สู่พื้นที่อื่นต่อไป

2.3.3 ยุทธศาสตร์ ได้กำหนดยุทธศาสตร์ที่สำคัญ 3 ยุทธศาสตร์ ได้แก่ ยุทธศาสตร์ที่ 1 การใช้ทรัพยากรในพื้นที่เพื่อการบริหารจัดการเรียนรู้ ยุทธศาสตร์ที่ 2 การสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับองค์กรท้องถิ่นในพื้นที่เพื่อการเรียนรู้และพัฒนางานอย่างบูรณาการต่อเนื่อง ยุทธศาสตร์ที่ 3 การใช้การจัดการความรู้เป็นเครื่องมือเพื่อเสริมศักยภาพการบริหารจัดการเครือข่ายกองทุนสวัสดิการที่เอื้อต่อสมาชิกและผู้ยากลำบากอย่างมีส่วนร่วม

2.3.4 วัตถุประสงค์ในการจัดตั้งเครือข่ายกองทุนสวัสดิการชุมชน การจัดตั้งเครือข่ายกองทุนสวัสดิการชุมชนที่เอื้อต่อกลุ่มผู้ยากลำบาก อำเภอป่าปด จังหวัดอุดรธานี แก่นนำกลุ่มกองทุนที่เป็นสมาชิกเครือข่ายได้มีการกำหนดวัตถุประสงค์ร่วมกัน คือเพื่อ ระดมทุนเข้า

เครือข่ายกองทุนสวัสดิการชุมชน ช่วยเหลือด้านสวัสดิการต่าง ๆ แก่สมาชิก และผู้ยากลำบาก สมาชิกกองทุนได้ช่วยเหลือกันเอง เสริมสร้างอาชีพ คุณภาพชีวิตและปลูกจิตสำนึกในความรับผิดชอบต่อสังคม เสริมสร้างความสามัคคีของคนในชุมชนและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ส่งเสริมการออมทรัพย์ให้เกิดในชุมชน

2.4 การระดมเงินรายได้ของเครือข่ายกองทุนฯ การระดมเงินทุนมี 3 แนวทางคือ รูปแบบการรวมหุ้น รูปแบบการออมทรัพย์ของสมาชิก และแบบหาเงินสมทบจากแหล่งเงินภายนอก

2.5 รูปแบบการจัดสวัสดิการที่เอื้อต่อผู้ยากลำบาก การจัดสวัสดิการที่เอื้อต่อผู้ยากลำบาก คณะกรรมการเครือข่ายกองทุนได้มีการประสานรวบรวมข้อมูลสถานการณ์ปัญหาและประสบการณ์ความสำเร็จของสมาชิกผู้ยากลำบากจากศูนย์ข้อมูลระดับตำบล จากนั้นได้มีการจำแนกประเภทของผู้ยากลำบากเป็นกลุ่มผู้ยากลำบากที่ช่วยเหลือตัวเองได้และกลุ่มผู้ยากลำบากที่ช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ โดยกลุ่มผู้ยากลำบากที่ช่วยเหลือตัวเองได้เครือข่ายจะส่งเสริมให้เข้าร่วมเป็นสมาชิกเครือข่าย จัดอาชีพเสริม สนับสนุนให้เข้าร่วมกิจกรรมที่เอื้อต่อการสร้างอาชีพตามศักยภาพ และจัดสวัสดิการในรูปแบบของการเกิด เจ็บ ตาย ตามระเบียบของเครือข่าย ส่วนกลุ่มผู้ยากลำบากที่ช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ทางเครือข่ายจะประสานความร่วมมือกับเครือข่าย องค์กรในท้องถิ่น ประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ความช่วยเหลือ เช่น พมจ./สพส./ สสว.9 และสวัสดิการในรูปแบบของการเกิด เจ็บ ตายตามระเบียบของเครือข่าย

2.6 การใช้ระบบฐานข้อมูลเพื่อจัดสวัสดิการให้กับสมาชิกและผู้ยากลำบาก จากการรวบรวมข้อมูลผู้ยากลำบากได้มีการนำข้อมูลมาจัดทำระบบฐานข้อมูลเพื่อเป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการเครือข่ายกองทุนฯ โดยได้มีการจัดระบบข้อมูลที่ <http://uttaradit.uru.ac.th/~research/> และจัดทำคู่มือเพื่อการใช้ประโยชน์ให้กับผู้เกี่ยวข้อง

ตอนที่ 3 รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพกลุ่มกองทุนสวัสดิการชุมชนที่เอื้อต่อผู้ยากลำบาก

1. รูปแบบความร่วมมือเพื่อส่งเสริมเครือข่ายกองทุนสวัสดิการชุมชน การจัดการเรียนรู้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการกองทุนสวัสดิการชุมชนโดยความร่วมมือขององค์กรท้องถิ่น มีรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยเชื่อมโยงข้อมูลจากฐานข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัญหาและความต้องการของเครือข่าย เพื่อนำมาจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการที่แท้จริงโดยแยกกิจกรรมเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มบริการวิชาการ และกลุ่มการศึกษาวิจัยเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ โดยเชื่อมโยงองค์กรท้องถิ่นเข้าหนุนเสริมในกิจกรรมการเรียนรู้ตามศักยภาพของแต่ละองค์กร

2. รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพกลุ่มกองทุนสวัสดิการชุมชน จากการทดลองปฏิบัติการเสริมสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มกองทุนที่เอื้อต่อผู้ยากลำบาก โดยมุ่งเน้นการจัดการเรียนรู้ที่สนองต่อสภาพปัญหาและความต้องการของกลุ่มกองทุนช่วยให้ได้ระบบการจัดการเรียนรู้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพกองทุนสวัสดิการชุมชน โดยความร่วมมือขององค์กรท้องถิ่น มีขั้นตอนสำคัญ 5 ขั้นตอนที่เชื่อมกับฐานข้อมูลของเครือข่ายคือ 1) วิเคราะห์สถานการณ์ปัญหาแบบมีส่วนร่วม 2) ออกแบบการเรียนรู้ 3) นำแผน/โครงการการจัดการเรียนรู้ไปปฏิบัติจริง และประเมินเพื่อใช้ผลพัฒนา 4) จัดการความรู้และบันทึกความสำเร็จเพื่อใช้ประโยชน์ต่อเนื่อง 5) นำต้นแบบที่ได้ไปใช้และเผยแพร่ ขยายผลเพื่อการยกระดับคุณภาพอย่างต่อเนื่อง

ตอนที่ 4 ผลการพัฒนากลุ่ม กองทุนสวัสดิการชุมชนที่เอื้อต่อผู้ยากลำบากโดยความร่วมมือขององค์กรท้องถิ่น

1. ผลการพัฒนาตัวชี้วัดและเกณฑ์ โดยการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การใช้แบบสอบถาม และสัมภาษณ์มีข้อสรุปผลการพัฒนาตัวชี้วัดและเกณฑ์จำแนกเป็น ตัวชี้วัดด้านปัจจัย ตัวชี้วัดด้านกระบวนการ ตัวชี้วัดด้านผลผลิต และเกณฑ์การตัดสินคุณภาพ

2. การคัดสรรกลุ่ม กองทุนสวัสดิการชุมชนที่มีผลงานเด่น

2.1 กระบวนการและเครื่องมือ คณะกรรมการคัดสรรประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิจากสถานศึกษาและองค์กรท้องถิ่นในพื้นที่และที่ปรึกษาเครือข่ายกองทุนจำนวน 5 คน ซึ่งมาจากหน่วยงานสำคัญคือ พัฒนาชุมชนอำเภอป่าด สำนักงานพื้นที่การศึกษาเขต 2 มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์ ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 9 เครื่องมือและขั้นตอนการดำเนินการ เริ่มจากการประชาสัมพันธ์ เชิญชวน เสนอข้อมูลกลุ่มกองทุนที่สมควรได้รับการคัดสรรและจัดทีมงานเยี่ยมชมตามเจาะลึกข้อมูลโดยศึกษาข้อมูลตามสภาพจริงด้วยการสังเกต สัมภาษณ์ และสนทนากลุ่ม เพื่อการพิจารณาตัดสิน สำหรับเครื่องมือเพื่อการประเมินซึ่งพัฒนาจากตัวชี้วัดและเกณฑ์เพื่อการประเมินกองทุน ที่สำคัญได้แก่ แบบเสนอข้อมูลกองทุนเพื่อรับการคัดสรร ขยก้องเชิดชูเกียรติ และแบบพิจารณาคัดสรร กลุ่มกองทุนที่มีผลงานเด่น

2.2 ผลการคัดสรรกลุ่มกองทุนที่มีผลงานเด่นผลการพัฒนาตัวชี้วัดและการนำไปใช้เพื่อการประเมินและพัฒนากลุ่มกองทุนมีทั้งในส่วนที่เชิญชวนให้กลุ่มกองทุนที่เป็นสมาชิกเครือข่ายมีการประเมินตนเองและการคัดสรรเพื่อยก้องเชิดชูเกียรติ ซึ่งในส่วนของการคัดสรรกลุ่มกองทุนช่วยให้สามารถคัดสรรกลุ่ม กองทุนที่มีผลงานเด่นเพื่อเป็นต้นแบบในการต่อยอดและขยายผล ได้แก่ กองทุนสวัสดิการวันละ 1 บาท เครือข่ายอำเภอป่าด กลุ่มทอผ้าบ้านท่าโพธิ์ กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านห้วยไคร้ และกองทุนหมู่บ้านทรายขาว

3. ผลการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชนที่เอื้อต่อผู้ยากลำบากในพื้นที่ อำเภอน้ำปาด ช่วยให้เกิดกลุ่มกองทุนสวัสดิการชุมชนใหม่ จำนวนทั้งสิ้น 7 กลุ่ม จำแนกเป็นกลุ่มสวัสดิการชุมชนบริการท่องเที่ยวบริเวณภูสอยดาว ตำบลห้วยมุ่น กลุ่มสวัสดิการผู้สูงอายุ ตำบลน้ำไผ่ กลุ่มสวัสดิการผู้พิการ ตำบลน้ำไผ่ และกองทุนสวัสดิการนักเรียน 4 กองทุน ได้แก่ กองทุนสวัสดิการสุขภิบาลโรงเรียนชุมชนไกรลาศวิทยาคม ตำบลแสนตอ กองทุนสวัสดิการเพื่อนช่วยเพื่อน โรงเรียนบ้านทรายขาว ตำบลบ้านฝาย กองทุนสวัสดิการโรงเรียนปากปาด ตำบลแสนตอ และกองทุนสวัสดิการชุมชนโรงเรียนบ้านห้วยมุ่น ตำบลห้วยมุ่น

ตอนที่ 5 บทเรียนจากการดำเนินงาน ปัจจัยที่เอื้อต่อความสำเร็จ

1. บทเรียนจากการดำเนินงานในส่วนของนักวิจัยมหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีบทเรียนที่สำคัญคือ เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน การสร้างนักวิจัยชาวบ้าน การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ นอกจากนี้ยังมีบทเรียนที่สำคัญของนักวิจัยจากมหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์ จากประสบการณ์ตรงที่จะนำข้อมูลไปใช้เพื่อพัฒนางานในบทบาทหน้าที่ให้เอื้อต่อการดำเนินงาน ของพื้นที่ระดับตำบลและอำเภอดังนี้ การปรับปรุงหลักสูตรกระบวนการเรียนการสอนให้เอื้อต่อสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชน ในพื้นที่ตั้งแต่ระดับหมู่บ้าน ตำบล และอำเภอ การส่งเสริมสนับสนุนให้มีการศึกษาวิจัยที่เอื้อต่อการพัฒนางานเชิงพื้นที่ สามารถนำไปเป็นประเด็นปัญหาวิจัยได้โดยตรง การส่งเสริมสนับสนุน ให้มีการจัดบริการสวัสดิการที่เอื้อต่อการพัฒนาเชิงพื้นที่ได้อย่างตรงประเด็นการปฏิบัติงานแบบบูรณาการ พันธกิจกับปัญหาและความต้องการของชุมชน การเพิ่มศักยภาพด้านการจัดการงานวิจัย และการเพิ่มศักยภาพและความพึงพอใจของบุคลากรที่เข้าร่วมโครงการในการจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมการวิจัยจะมีการเชิญแกนนำจากองค์กรท้องถิ่น ทั้งภาครัฐเอกชน และชุมชน ร่วมกิจกรรมด้วยทุกครั้งพบว่าบุคลากรที่เข้าร่วมกิจกรรมได้รับประโยชน์และพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมในระดับมากเป็นส่วนใหญ่ และปัญหาอุปสรรคและการแก้ไข งานบูรณาการเครือข่ายกองทุนระดับอำเภอ

2. ปัจจัยที่เอื้อต่อความสำเร็จ ในการบูรณาการเครือข่ายกองทุนสวัสดิการชุมชนที่เอื้อต่อผู้ยากลำบากในพื้นที่อำเภอน้ำปาด มีปัจจัยที่เอื้อต่อความสำเร็จดังนี้ ความมุ่งมั่นและรับผิดชอบงานอย่างต่อเนื่องของกรรมการเครือข่ายกองทุน ความสามารถในการประสานความร่วมมือของผู้นำในโครงการ การบริหารแบบมีส่วนร่วมและเน้นความสำคัญของทุกคนที่เกี่ยวข้อง การสนับสนุนขององค์กรที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกพื้นที่โดยเฉพาะการสนับสนุนจากกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ รวมทั้งการอุทิศตัวและทุ่มเทเวลาให้กับงานของผู้นำในคณะกรรมการ

เครือข่ายกองทุนฯ การดำเนินงานโดยต่อยอดจากศักยภาพและจุดแข็งของพื้นที่และสนองยุทธศาสตร์การพัฒนา

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยมีข้อสังเกตและประเด็นอภิปรายดังต่อไปนี้

1. การบูรณาการเครือข่ายกองทุนสวัสดิการชุมชน อำเภอน้ำปาด ข้อค้นพบเกี่ยวกับกระบวนการบูรณาการเครือข่ายกองทุนสวัสดิการอำเภอน้ำปาดชี้ว่าปัจจัยที่เอื้อต่อความสำเร็จที่สำคัญได้แก่ การมีเครือข่ายความร่วมมือจากองค์กรที่เกี่ยวข้องเป็นรูปธรรมทั้งองค์กรภายในและภายนอกพื้นที่ ซึ่งเป็นข้อค้นพบที่สอดคล้องกับผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งพบว่าปัจจัยเอื้อต่อความสำเร็จของการส่งเสริมความเข้มแข็งของกลุ่มหรือองค์กรชุมชนที่สำคัญคือ การผนึกกำลังกันขององค์กรที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างกลไกการหนุนเสริมอย่างเป็นระบบต่อเนื่อง (ฉัตรนภา พรหมมา และคณะ: 2547 : 10-13, 2549 : 75)

2. การพัฒนาฐานข้อมูลสารสนเทศกลุ่มกองทุนให้เป็นกลไกที่เอื้อต่อการพัฒนาเชิงพื้นที่อย่างต่อเนื่อง ข้อค้นพบในส่วนนี้ชี้ชัดถึงจุดเด่นที่สำคัญคือ ระบบฐานข้อมูลที่ได้นอกจากจะให้ข้อมูลที่เป็นรายละเอียดเกี่ยวกับสถานการณ์ปัญหา ความต้องการเพื่อพัฒนาของทั้งในส่วนของกลุ่มกองทุนและผู้ยากลำบาก ซึ่งเป็นประโยชน์อย่างมากต่อการนำไปใช้เพื่อจัดสวัสดิการในลักษณะของการเสริมสร้างความเข้มแข็งเพื่อการพึ่งตนเองอย่างยั่งยืนโดยรูปแบบของกิจกรรมโครงการหลักในส่วนของปัญหาที่มีองค์ความรู้อยู่แล้ว กิจกรรมที่เป็นลักษณะบริการวิชาการ เช่น การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การจัดอบรม สัมมนา การพาไปศึกษาดูงาน ส่วนปัญหาที่ยังขาดองค์ความรู้ก็จะมี การเชื่อมโยงกับเครือข่ายองค์กรที่มีศักยภาพในการทำวิจัยเพื่อการดำเนินการวิจัยในลักษณะชุดโครงการที่เอื้อต่อการพัฒนาทั้งพื้นที่ต่อไป ซึ่งแนวทางของการวิจัยพัฒนาเชิงพื้นที่นี้สอดคล้องกับแนวทางสนับสนุนทุนวิจัยของแหล่งทุนสำคัญจำนวนมาก เช่น สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ. 2550 : 210-223, สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. 2550 : 1-2)

3. รูปแบบการจัดสวัสดิการแก่สมาชิกและผู้ยากลำบาก จุดเด่น ที่เป็นข้อค้นพบเกี่ยวกับรูปแบบการจัดสวัสดิการแก่สมาชิกและผู้ยากลำบากในการวิจัยนี้คือ เน้นการพัฒนาศักยภาพเสริมสร้างความเข้มแข็งของสมาชิกผู้ยากลำบากโดยจัดทำกิจกรรมและโครงการที่สามารถสร้างอาชีพและรายได้ให้ตรงตามความต้องการ เพื่อสร้างความภาคภูมิใจความเป็นเจ้าของในการร่วมคิดร่วมทำ มีการเรียนรู้และพัฒนาเพื่อการพึ่งตนเองอย่างต่อเนื่อง และรู้ค่าของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อย่างทัดเทียมกันซึ่งสอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์และ

สอดคล้องคำกล่าวของนายแพทย์ประเวศ วะสี (2542 : 18-20) ซึ่งกล่าวไว้ว่า ทุกคนมีศักดิ์ศรีมีคุณค่าและมีศักยภาพ นอกจากนี้ยังเป็นการทำงานตามรอยพระยุคลบาทที่สอดคล้องกับหลักการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เรื่องการพัฒนาคณะที่ “ต้องระเบิดจากข้างใน” หมายความว่า ต้องสร้างความเข้มแข็งให้คนในชุมชนที่เราเข้าไปพัฒนาให้มีสภาพพร้อมที่จะรับการพัฒนาลูกก่อน แล้วจึงค่อยออกมาสู่สังคมภายนอก มิใช่การนำเอาความเจริญหรือบุคคลจากสังคมภายนอกเข้าไปหาชุมชนหมู่บ้านที่ยังไม่ทันได้มีโอกาสเตรียมตัวหรือปรับตัว (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. 2550: .4)

4. ผลการพัฒนาตัวชี้วัดและเกณฑ์การประเมินเพื่อพัฒนากลุ่มกองทุน พิจารณาเปรียบเทียบตัวชี้วัดและเกณฑ์ที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้กับ ตัวชี้วัดและเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องจากผลการศึกษาเอกสารงานวิจัยต่าง ๆ พบว่า ส่วนใหญ่สอดคล้องกัน กล่าวคือ เป็นการพัฒนาตัวชี้วัดและเกณฑ์เชิงระบบทั้งในส่วนของการปัจจัย กระบวนการและผลผลิต รวมทั้งรายการตัวชี้วัดและเกณฑ์ส่วนใหญ่ได้จากประสบการณ์ความสำเร็จของกลุ่ม กองทุน ที่มีผลงานเด่น นอกจากนี้กระบวนการได้มาซึ่งตัวชี้วัดและเกณฑ์ยังเน้นความมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ซึ่งสอดคล้องกับหลักการกำหนดเกณฑ์ที่ดี (Stufflebeam, et al.1971 :113, สมหวัง พิธิยานุวัฒน์. 2541 : 88)

5. การพัฒนากลุ่มกองทุนที่เอื้อต่อผู้ยากลำบาก ผลการพัฒนากลุ่มกองทุนสวัสดิการชุมชนจากการวิจัยนี้ช่วยให้เกิดกองทุนสวัสดิการชุมชนขึ้นใหม่โดยต่อยอดจากผลงานเดิมอย่างเป็นรูปธรรม 7 กลุ่ม ได้แก่ กองทุนสวัสดิการนักเรียน ครัวเรือน โรงเรียนบ้านห้วยมุ่น โรงเรียนปากปาด โรงเรียนบ้านทรายขาว และโรงเรียนชุมชนไกรลาสวิทยาคม กลุ่มสวัสดิการผู้พิการ กลุ่มสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุ ตำบลน้ำไผ่ และกลุ่มสวัสดิการบริการท่องเที่ยวภูสอยดาว กระบวนการพัฒนาเป็นการสร้างเครือข่ายความร่วมมือจากองค์กรที่เกี่ยวข้องโดยมีแกนนำองค์กรที่เคยประสบความสำเร็จเป็นพี่เลี้ยงอย่างต่อเนื่อง รูปแบบการจัดสวัสดิการที่ดำเนินการแล้ว คือการจัดกิจกรรมเสริมคุณภาพชีวิตและอาชีพ เพื่อการพึ่งตนเองอย่างยั่งยืน ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงทำให้ได้รับการตอบรับจากสมาชิกจากกลุ่ม กองทุนต่าง ๆ อย่างเป็นธรรมชาติซึ่งต่างจากช่วงแรกที่เริ่มพูดคำว่าสวัสดิการสำหรับผู้ยากลำบากซึ่งได้รับการตอบรับจากสมาชิกน้อยมาก ตัวอย่างประโยคที่มีสมาชิกให้ข้อมูลในช่วงเริ่มการวิจัยที่สะท้อนข้อสรุปข้างต้นได้แก่

“...ถ้าจะให้คิดว่าควรทำกิจกรรมสำหรับผู้ยากลำบาก ตอนนี้นึกไม่ออก
จริง ๆ เพราะเราเองก็ลำบาก มีหนี้สินซ้ำซ้อน ปีที่แล้วหอมแดงราคาตก....
ยังนึกไม่ออกเลยว่าจะแก้ปัญหาหนี้สินที่มีอยู่อย่างไร....”
(สมาชิกกลุ่มหอมแดงคนหนึ่ง)

6. การเปิดโอกาสให้ผู้ยากลำบากและองค์กรสนับสนุนทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วม ผลจากการบูรณาการเครือข่ายกองทุนสวัสดิการชุมชนระดับอำเภอแบบมีส่วนร่วมจากทุกภาคีที่เกี่ยวข้องพบว่า การเปิดโอกาสให้ผู้ยากลำบาก ผู้ด้อยโอกาส เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ช่วยให้ได้ผลงานที่ประสบความสำเร็จอย่างโดดเด่น กรณีตัวอย่างที่สำคัญได้แก่ กลุ่มลูกหาบหรือผู้บริการท่องเที่ยวบริเวณภูสอยดาวที่เข้ามาช่วยกิจกรรมหารายได้สมทบกองทุนของเครือข่าย โดยการจัดการท่องเที่ยวบริเวณภูสอยดาวและอำเภอน้ำป่าคร่วมกับนักศึกษาโปรแกรมการท่องเที่ยวของมหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์ ซึ่งนอกจากจะช่วยให้มีรายได้สมทบกองทุนของเครือข่ายแล้ว ยังก่อให้เกิดกลุ่มสวัสดิการบริการท่องเที่ยวภูสอยดาวที่มีการจัดทำกฎระเบียบชัดเจน และส่งผลให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวบริเวณภูสอยดาวและพื้นที่ที่เป็นเครือข่ายอย่างเป็นรูปธรรมโดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดเข้ามาเป็นประธานมีผู้อำนวยการศูนย์ท่องเที่ยว กีฬา และนันทนาการจังหวัดอุดรดิตถ์เป็นผู้ประสานช่วยให้เกิดคณะทำงานรับผิดชอบชัดเจน มีการจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวภูสอยดาวและแผนพัฒนาการท่องเที่ยวที่เป็นภาพรวมของจังหวัดอุดรดิตถ์ รวมทั้งการทำแผนระยะสั้น ระยะกลาง ระยะยาว และมีการปฏิบัติตามแผนอย่างต่อเนื่อง

นอกจากนี้ในส่วนที่ภาคีจากทุกภาคส่วน เช่น ภาควิชาการ โดยมหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์ และโรงเรียนในพื้นที่ที่นำนักศึกษา นักเรียน และคณาจารย์ เข้ามาเชื่อมโยงสนับสนุนในการหารายได้สมทบกองทุนของเครือข่าย ทั้งในส่วนของการทอดผ้าป่าและการหารายได้จากการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชน ยังช่วยให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และเป็นประโยชน์ต่อทุกฝ่ายอย่างเป็นรูปธรรม

7. ประสบการณ์ความสำเร็จของผู้มีส่วนร่วมดำเนินการเครือข่ายกองทุน ข้อค้นพบในส่วนที่เป็นจากการสังเคราะห์บทเรียนและปัจจัยที่เอื้อต่อความสำเร็จ พบว่า การใช้กระบวนการจัดการความรู้เป็นเครื่องมือพัฒนางานของเครือข่ายกองทุนเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และพัฒนางานอย่างก้าวกระโดด กรณีตัวอย่างสำคัญ เช่น การมีต้นแบบที่ประสบความสำเร็จมาเล่าประสบการณ์ให้ฟังหรือการไปศึกษาดูงาน ทำให้สามารถต่อยอดการพัฒนาได้ทันที ไม่เสียเวลาลองผิดลองถูก นอกจากนี้การจัดการความรู้โดยให้มีการเล่าประสบการณ์ความสำเร็จของแต่ละฝ่ายที่ได้รับการแบ่งงานกันไปทุกครั้งที่มีการประชุม ทำให้เป็นแรงกระตุ้นอย่างดี ทั้งในส่วนของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เกื้อกูลกัน เกิดการกระตือรือร้น เมื่อเห็นกลุ่มหนึ่งทำงานสำเร็จ ทำให้ต่างเร่งรัดกันเองในกลุ่มเพื่อให้มีประสบการณ์ความสำเร็จ เล่าแลกเปลี่ยนกับกลุ่มอื่นบ้าง

ข้อเสนอแนะ

ก. ข้อเสนอแนะเพื่อนำไปใช้

1. ควรส่งเสริมให้องค์กรท้องถิ่น โดยเฉพาะองค์การบริหารส่วนตำบล และสถาบันการศึกษาทุกระดับให้เข้ามามีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนเครือข่ายกองทุนสวัสดิการชุมชนทุกระดับ ตำบลและระดับอำเภอ โดยในส่วนของสถานศึกษาควรมีการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของกลุ่ม กองทุน และเฝ้าต่อผู้ยากลำบาก รวมทั้งการเป็นแหล่งเรียนรู้ที่เฝ้าต่อการพัฒนาสมาชิกและผู้ยากลำบากโดยเชื่อมโยงความร่วมมือกับเครือข่ายกองทุนสวัสดิการชุมชนระดับอำเภออย่างต่อเนื่อง

2. ควรมีการพัฒนาฐานข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับกลุ่ม กองทุน และผู้ยากลำบากให้มีการปรับปรุงฐานข้อมูลให้มีความเคลื่อนไหวทันต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นระบบอย่างน้อยปีละ 2 ครั้ง โดยขับเคลื่อนผ่านระบบงานฝ่ายแผนขององค์การบริหารส่วนตำบล และเชื่อมโยงกับสถาบันวิจัยมหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์

3. ควรมีการใช้ประโยชน์จากฐานข้อมูลสารสนเทศของกลุ่ม กองทุน อย่างเป็นระบบต่อเนื่อง โดยเฉพาะฐานข้อมูลในส่วนของปัญหา ความต้องการของสมาชิกกลุ่ม กองทุน และผู้ยากลำบาก โดยเชื่อมโยงกับองค์กรสนับสนุนทุกภาคส่วน เช่น สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดอุดรดิตถ์ ศูนย์พัฒนาสังคมหน่วยที่ 72 ซึ่งมีบทบาทตรงเกี่ยวกับสวัสดิการสำหรับผู้ยากลำบาก และมหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์ ซึ่งมีพันธกิจที่ต้องมีการวิจัยและบริการวิชาการอย่างต่อเนื่องอยู่แล้ว

4. เครือข่ายกองทุนสวัสดิการชุมชนระดับอำเภอนำปาด ควรเน้นให้มีฝ่ายรับผิดชอบด้านฐานข้อมูลสารสนเทศโดยทำงานร่วมกับสมาชิกเครือข่าย และองค์กรสนับสนุน เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล และสถานศึกษาอย่างใกล้ชิดเพื่อให้ได้ฐานข้อมูลที่สมบูรณ์จากสมาชิกทั้งในส่วนของปัญหาความต้องการ และประสบการณ์ความสำเร็จ เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

5. ควรนำข้อค้นพบเกี่ยวกับรูปแบบการบูรณาการเครือข่ายกองทุนระดับอำเภอจากการวิจัยนี้ไปใช้โดยคำนึงถึงปัจจัยที่เฝ้าต่อความสำเร็จรวมทั้งบทเรียนที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ โดยใช้คู่มือที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้เป็นแนวทางดำเนินการเพื่อพัฒนาคุณภาพอย่างต่อเนื่องต่อไป

ข. ข้อเสนอเชิงนโยบาย

1. ข้อเสนอแนะต่อกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

1.1 ควรกำหนดเป็นนโยบายการสร้างเครือข่ายความร่วมมือและมีการจัดทำแผนเชิงบูรณาการที่ประสานกันจากทุกส่วนราชการเพื่อส่งเสริมการพัฒนางานด้านการบริหารจัดการเครือข่ายกองทุนสวัสดิการชุมชนระดับอำเภออย่างเป็นรูปธรรมครบวงจร ป้องกันความซ้ำซ้อนโดยมุ่งเน้นเป้าหมายเดียวกันคือความสำเร็จต่อชุมชนอย่างแท้จริง

1.2 ควรมีนโยบายในองค์กรที่เกี่ยวข้องกับงานสวัสดิการชุมชนและสังคมกำหนดเป้าหมายและตัวชี้วัดความสำเร็จของการดำเนินงานส่งเสริมสนับสนุนเครือข่ายกองทุนระดับอำเภอร่วมกัน มีระบบการประเมินแบบมีส่วนร่วม และใช้ผลการประเมินเพื่อการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ควรใช้ผลการประเมินเพื่อการสนับสนุนในการจัดสรรงบประมาณให้เกิดขวัญกำลังใจต่อกองทุนหรือกลุ่มที่ให้ความร่วมมือที่ดีกับเครือข่ายกองทุนระดับอำเภอ และมีการให้รางวัลเครือข่ายกองทุนระดับอำเภอที่มีผลงานเป็นรูปธรรมในรูปแบบการจัดสรรงบประมาณให้ทำงานได้อย่างเต็มศักยภาพ

1.3 กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ควรให้ความสำคัญกับกองทุนสวัสดิการชุมชนระดับอำเภอ และมีการส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดการขยายผลอย่างต่อเนื่องให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ โดยเริ่มจากพื้นที่ที่มีความพร้อมก่อน และจัดให้มีงบประมาณสนับสนุนเพื่อสร้างองค์ความรู้ควบคู่กันไปโดยกระบวนการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม และมีการจัดการความรู้จากประสบการณ์ความสำเร็จพร้อมกันไปด้วย

1.4 ควรมีนโยบายจัดสรรงบประมาณและเชื่อมโยงองค์กรที่เกี่ยวข้องให้ผนึกกำลังกันทำงาน เพื่อส่งเสริมการดำเนินงานของเครือข่ายกองทุนระดับอำเภออย่างต่อเนื่องโดยเฉพาะเครือข่ายกองทุนที่เพิ่งเริ่มจัดตั้งขึ้นเพื่อให้สามารถขับเคลื่อนต่อเนื่องอย่างเป็นระบบ รวมทั้งให้มีโอกาสได้ร่วมกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และมีการพัฒนาให้เกิดความเข้มแข็งสามารถทำงานแบบพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน

1.5 ควรสนับสนุนงบประมาณอย่างมีเงื่อนไขที่เอื้อให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เช่น เมื่อมีการบูรณาการเครือข่ายชัดเจน ควรสนับสนุนงบประมาณ โดยเริ่มจากการให้การสนับสนุนทุนเบื้องต้นและเพิ่มจำนวนเงินตามการมีส่วนร่วมและผลงานที่ปรากฏ รวมทั้งประสบการณ์ในการจัดการกองทุนนั้น

1.6 ควรมีการเพิ่มช่องทางการจัดสวัสดิการชุมชนแก่ผู้ยากลำบากให้มากขึ้น โดยการเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพ การสร้างอาชีพใหม่ๆ ที่ตรงตามความถนัดและความต้องการของผู้ยากลำบากโดยมีการเชื่อมโยงกับหน่วยงานหลักที่เกี่ยวข้องเพื่อการกำกับดูแลที่ใกล้ชิดและสนับสนุนต่อเนื่อง ตามความจำเป็น

1.7 ควรมีการให้ความรู้และสร้างความชัดเจนแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในด้านการจัดสวัสดิการสังคมแก่ผู้ยากลำบากในชุมชน ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นเจ้าภาพหลักในการดูแลผู้ยากลำบากในชุมชน รวมทั้งให้มีการจัดทำแผนทั้งแผนระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาว ด้านการจัดสวัสดิการสังคม การพัฒนาสังคมเพื่อบรรจุไว้ในแผนแม่บทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

1.8. ควรเป็นแกนหลักในการส่งเสริมนโยบายให้มีการจัดบ้านญาติประชาชนอย่างทั่วถึงและเป็นรูปธรรม โดยส่งเสริมประชาชนให้มีการออมทรัพย์ในระยะยาว เชื่อมโยงการดำเนินงานกับเครือข่ายกองทุนสวัสดิการระดับอำเภอในการบริหารจัดการกองทุนให้เติบโตและมั่นคง สามารถเป็นหลักประกันทางสังคมให้กับประชาชนได้อย่างแท้จริง และควรออกพระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดบ้านญาติประชาชน และมีกองทุนบ้านญาติประชาชนขึ้นเป็นการเฉพาะ และกำหนดเป็นนโยบายให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์โดยกองทุนบ้านญาติประชาชนจ่ายเงินสมทบกองทุนบ้านญาติดังกล่าวในสัดส่วน $1 + 0.50 + 0.50$ ยกตัวอย่างเช่น นาย ก.สะสมเงินเข้ากองทุนปีละ 365 บาท องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจ่ายสมทบเพิ่มอีก 182.5 บาท กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์โดยกองทุนบ้านญาติประชาชน สมทบอีก 182.5 บาท เป็นต้น

1.9 ควรมีนโยบายเพิ่มแรงจูงใจทางด้านภาษีสำหรับธุรกิจห้างร้านและภาคประชาชน ที่บริจาคเงินหรือสิ่งของช่วยเหลือผู้ยากลำบากหรือเพื่อสาธารณประโยชน์ หรือบริจาคให้แก่มูลนิธิ องค์กรพัฒนาเอกชนที่ปฏิบัติงานด้านการสังคมสงเคราะห์หรือเพื่อสาธารณประโยชน์ โดยบริษัท ห้างร้าน หรือบุคคลที่บริจาคเงินหรือสิ่งของดังกล่าว สามารถนำยอดการบริจาคไปลดหย่อนภาษีประจำปีได้

1.10 ควรสนับสนุนให้มีการศึกษาและพัฒนารูปแบบการดำเนินงานของธุรกิจเพื่อสังคม (Non-profit Enterprises) ซึ่งเป็นการดำเนินงานของภาคเอกชนที่ประกอบกิจการต่างๆ โดยไม่หวังผลกำไร ยกตัวอย่างเช่น การดำเนินงานของธนาคารกรามีน (Gramine Bank) ในประเทศบังคลาเทศ และนำรูปแบบการดำเนินงานดังกล่าวมาส่งเสริมในประเทศไทยอย่างเป็นรูปธรรม

2. ข้อเสนอแนะต่อองค์กรที่เกี่ยวข้อง หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีนโยบายให้บุคลากรในหน่วยงานมีการปฏิบัติพันธกิจเชิงบูรณาการที่เชื่อมโยงกับเครือข่ายกองทุนและเอื้อต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งและการพัฒนากลุ่มอย่างต่อเนื่อง ส่งเสริมให้หน่วยงานและกลุ่มกองทุนได้มีโอกาสเข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเครือข่ายกองทุนระดับอำเภอ และมีการบันทึกข้อมูลจากประสบการณ์ทำงานใช้เป็นหลักฐานเพื่อการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

ค. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป

1. ควรสนับสนุนให้มีการวิจัยพัฒนาระบบบริหารจัดการเครือข่ายความร่วมมือขององค์กรท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการดำเนินงานของเครือข่ายกองทุนสวัสดิการชุมชนระดับอำเภอให้สามารถพึ่งตนเองอย่างยั่งยืนตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งนี้เพื่อให้ได้ต้นแบบที่ดีของการสร้างเครือข่ายความร่วมมือขององค์กรที่มีบทบาทส่งเสริมสนับสนุนให้ฝึกกำลังการทำงานที่หนุนเสริมการจัดสวัสดิการให้กับชุมชนอย่างเป็นระบบยั่งยืน

2. จากการดำเนินการวิจัยพัฒนารูปแบบเครือข่ายกองทุนสวัสดิการชุมชนระดับอำเภอในส่วนที่เป็นฐานข้อมูลสถานการณ์ปัญหาช่วยให้ได้ข้อค้นพบเกี่ยวกับชุดโจทย์วิจัยในประเด็นต่าง ๆ อย่างเป็นรูปธรรม จึงควรมีการสนับสนุนให้มีการนำชุดโจทย์ดังกล่าวใช้ดำเนินโครงการวิจัยให้ได้องค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาพื้นที่ทั้งอำเภอต่อไป ตัวอย่างโจทย์วิจัยด้านการท่องเที่ยวกรณีอำเภอน้ำปาด ได้แก่

2.1 รูปแบบการจัดการแหล่งเรียนรู้ที่เอื้อต่อการท่องเที่ยวโดยความร่วมมือของโรงเรียนและชุมชน

2.2 รูปแบบการพัฒนาเครือข่ายผลิตภัณฑ์ชุมชนที่เอื้อต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวโดยความร่วมมือขององค์กรท้องถิ่น

2.3 รูปแบบการจัดการสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการท่องเที่ยวพื้นที่ภูสอยดาว

2.4 รูปแบบการจัดการร้านค้าผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว

2.5 การศึกษาศักยภาพของแหล่งทรัพยากรที่เอื้อต่อการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวบริเวณภูสอยดาวและเครือข่าย

2.6 การศึกษาศักยภาพและแนวทางพัฒนาสิ่งแวดล้อมด้านไม้ดอกไม้ประดับบริเวณลานสนภูสอยดาว

2.7 รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อการใช้แหล่งน้ำบริเวณภูสอยดาวอย่างยั่งยืน

3. ควรสนับสนุนให้มีการวิจัยติดตามผลการบริหารจัดการเครือข่ายกองทุนสวัสดิการระดับอำเภอแบบมีส่วนร่วมโดยองค์กรท้องถิ่นเพื่อใช้ข้อมูลจัดตั้งสนับสนุนระหว่างดำเนินงานโดยเครือข่ายกองทุนเอง ต่อเนื่องจากการวิจัยโครงการนี้ เพื่อให้เครือข่ายกองทุนสามารถขับเคลื่อนต่อเนื่องด้วยตนเองอย่างมีประสิทธิภาพยั่งยืน